

УДК 378.147

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОСВІТИ З ПОГЛЯДУ МЕНЕДЖМЕНТУ

Ірина Маркович¹; Вікторія Коваленко²

¹Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна

²Чернівецький кооперативний фаховий коледж економіки і права,
Чернівці, Україна

Резюме. Досліджено важливість освіти в системі забезпечення сталого розвитку національної економіки, адже саме освіта є стратегічним ресурсом та в нинішній час значним резервом держави, який можна використовувати на користь усього суспільства. Показано, що потрібно надати освіті та науці політичної ваги, оскільки освіта в добу глобалізації та високих технологій – це фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоздатності та національної безпеки. Тільки за такого підходу до освіти можна вивести її за відомчо-галузеві бар'єри та повернути їй природну стабільність як сфери інвестиції й реалізації загальнонаціональних інтересів та пріоритетів нашої держави. В якості пріоритетних запропоновано вважати наступні: підвищення статусу освітян і науковців та формування нової культури взаємовідповідальності освіти й науки за долю суспільства, а суспільства й держави – за стан освіти і науки; забезпечення рівного доступу до якісної освіти; формування навчальних стандартів відповідно до нових вимог ринку праці та принципів їх взаємоузгодження в контексті процесів інтернаціоналізації освіти й глобалізації ринку праці; досягнення такого рівня якості освіти, який гарантував би конкурентоспроможність нашої освіти на міжнародному рівні; забезпечення механізмів втілення концепції освіти впродовж життя; виховання морально й духовно розвинених індивідуальностей з творчо-критичним мисленням, активною громадською позицією, активних членів українського суспільства і світової спільноти; створення нової партнерської моделі взаємодії держави з організаціями науковців, за якої рішення щодо пріоритетів наукової політики повинні ухвалюватися на основі широкого залучення організмів самоорганізації самих науковців; досягнення рівня фінансування освіти й науки у відповідності з вимогами чинного законодавства та з потребами не лише збереження, а й нарощування наукового потенціалу держави; покращення інформаційного забезпечення вітчизняної освіти і науки шляхом цільового збільшення фінансування наукових бібліотек, забезпечення доступу до набору основних паперових та електронних наукових видань. Показано, що у системі освіти повинні бути створені умови для забезпечення й збереження фізичного і морального здоров'я дітей. Для досягнення цього необхідно: реалізувати систему профілактики алкогольної й наркотичної залежностей серед учнівської молоді, розробити і впровадити в життя навчального закладу ефективні програми пропаганди здорового способу життя; розробити та реалізувати державні програми з громадської освіти, патріотичного виховання та освіти для демократичного суспільства; підтримувати учнівське і студентське самоврядування, молодіжні громадські організації, товариства, які сприяють формуванню активної громадянської позиції.

Ключові слова: якість, якість освіти, система управління якістю, характеристики якості освіти, якість результату освіти, мотивування якості.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.06.090

Отримано 16.11.2021

UDC 378.147

EDUCATION EFFICIENCY IN TERMS OF MANAGEMENT

Iryna Markovych¹; Victoria Kovalenko²¹Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine²Chernivtsi Cooperative Professional College of Economics and Law, Chernivtsi, Ukraine

Summary. The importance of education in the system of sustainable development of the national economy is investigated in this paper. It is education that is a strategic resource and currently a significant reserve of the state, which can be used for the benefit of society as a whole. It is shown that education and science should be given a political weight, because education in the age of globalization and high technology is a factor of social stability, economic well-being of the country, its competitiveness and national security. Only with such an approach to education it can be taken out of departmental and sectoral barriers and return it to its natural stability as an area of investment and implementation of national interests and priorities of our state. It is proposed to consider the following criteria as priorities: raising the status of educators and scientists and forming a new culture of mutual responsibility of education and science for the fate of society, and society and the state – for the state of education and science; ensuring equal access to the sound academic background; formation of educational standards in accordance with the new requirements of the labor market and the principles of their coordination in the context of the processes of education internationalization and labor market globalization; achieving the level of education quality which guarantee the competitiveness of our education at the international level; providing mechanisms for implementing the concept of lifelong learning; education of morally and spiritually developed individuals with creative and critical thinking, active public position, active members of Ukrainian society and the world community; creation of the new partnership model of the state interaction with organizations of scientists, according to which decisions on priorities of scientific policy should be made on the basis of wide involvement of scientists self-organization; achieving the level of education and science funding in accordance with the requirements of current legislation and the needs to preserve and increase the scientific potential of the state; improving the information support of domestic education and science by targeted increase in scientific libraries funding, providing access to major paper and electronic scientific publications. It is shown that the education system should create conditions to ensure and preserve physical and moral health of children. To achieve this goal, it is necessary to implement the system of prevention of alcohol and drug addiction among students, develop and implement effective programs to promote healthy lifestyle; develop and implement state programs on public education, patriotic education and education for democratic society; to support pupil and student self-government, youth public organizations, societies which promote formation of active civil position.

Key words: quality, quality of education, quality management system, characteristics of education quality, quality of education result, quality motivation.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.06.090

Received 16.11.2021

Постановка проблеми. Підвищення якості освітніх процесів є важливим елементом удосконалення національної економіки, адже освіта є джерелом технологічного та інноваційного руху, зростання рівня адаптивності економічних систем усіх рівнів. Шляхом отримання якісних освітніх послуг підвищується загальний рівень знань суспільства, створюються передумови для прогресивного розвитку.

Питання менеджменту освіти є актуальними й такими, що потребують подальших досліджень та розроблень, зважаючи на той пролонгований вплив, який освіта справляє на суспільство загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам якості освіти приділяє увагу багато як зарубіжних, так і українських вчених: Н. Л. Коломінський, Ф. І. Хміль, Г. М. Серіков, В. П. Симонов, І. П. Волков; Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Альберт, П. Дракер, В. Кінг, М. Мескон. Окремі дослідники зосереджували увагу на

процесах менеджменту процесів, які можна імплементувати і щодо освіти, інші ж розглядали освітній процес як об'єкт управління.

Метою дослідження є розгляд ефективності освіти України з погляду менеджменту, що потребує докорінної перебудови.

Постановка завдання. В рамках сучасних цивілізаційних вимірів Україна повинна застосовувати принципи переходу до стійкого розвитку, який передбачає гармонійні, проте швидкі акселартивні дії в економічному, екологічному та соціальному аспектах. У такому суспільстві наука й освіта безумовно набувають пріоритетного значення. Саме тому перехід на інноваційну модель розвитку повинен стати одним із найважливіших пріоритетів нової владної команди.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на всі негативні тенденції, освіта і наука в Україні є стратегічним резервом держави, який можна і треба вміло та діяльно використовувати на користь суспільства й держави. Потрібно надати освіті та науці політичної ваги, оскільки освіта в добу глобалізації та високих технологій – фактор соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентноздатності та національної безпеки. Тільки за такого підходу до освіти можна вивести її за відомчогалузеві бар'єри та повернути їй природну стабільність як сфери інвестиції й реалізації загальнонаціональних інтересів та пріоритетів нашої держави.

Сьогодні освіта і наука в Україні є дзеркалом суспільства, усіх його вад і негараздів. Застаріла фінансова система підтримки наукових, педагогічних та науково-педагогічних кадрів, адже в освіті сьогодні визначальним є механізми політики виживання, а не політики її ефективного розвитку. Однак тільки разом, спільними зусиллями ми спроможні зробити освіту і науку інвестиційно привабливими для бізнесу, економіки, промисловості й створити надійну партнерську модель взаємодії «суспільство-бізнес-освіта-влада».

У психології є правило «5 чому». Це техніка вивчення причинно-наслідкових зв'язків, котрі лежать в основі тієї чи іншої проблеми. Цей метод було винайдено зовсім не у сфері психології, а у сфері автомобілебудування. Першими його запропонували засновники корпорації «Toyota», але він набув широкого розповсюдження. Саме завдяки цьому правилу можна легко прослідкувати першопричину виникнення тієї чи іншої ситуації, за допомогою 5 простих запитань «Чому?». З освіти тікають кращі з кращих. Чому? Бо їх ніхто не чує, про них ніхто не думає. Педагоги мають і власні рецепти, і власні інгредієнти, продовжують працювати під снігопадами паперів, дощами реформ, блискавками перевірок, камінням наказів, батогами адміністрації [8].

Потрібно розкрити помилки попередників, щоб показати світові безглуздість минулих рішень, перетрусити освіту через сито, вибрати пучками власних пальців і викинути геть старі методи, запліснявілі цінності, малоефективних працівників освіти усіх рангів, перебрати, наче Попелюшка, крупинка за крупинкою усе, що намішали за три десятиліття. Швидко створити такі умови, щоб затримати ентузіастів, ініціаторів та професіоналів та ще й зацікавити студентів-випускників [8].

Потрібно вирішувати соціальні та економічні проблеми за допомогою освіти і науки. Для цього пропонується системний перехід від принципів галузевої політики до принципів створення широкого та гнучкого набору освітніх послуг, відкритого доступу до інформації про освіту та освітній ринок, підтримки і розвитку наукових досліджень та високих технологій, застосування міжнародних стандартів створення навчальних планів та освітніх програм, оцінювання якості. Лише за таких умов ми зуміємо разом вирішити стратегічно найважливіші завдання:

- підвищення статусу освітян і науковців та формування нової культури взаємовідповідальності освіти й науки за долю суспільства, а суспільства й держави – за стан освіти і науки;

- забезпечення рівного доступу до якісної освіти;
- формування навчальних стандартів відповідно до нових вимог ринку праці та принципів їх взаємоузгодження в контексті процесів інтернаціоналізації освіти й глобалізації ринку праці;
- досягнення такого рівня якості освіти, який гарантував би конкурентоспроможність нашої освіти на міжнародному рівні;
- забезпечення механізмів втілення концепції освіти впродовж життя;
- виховання морально й духовно розвинених індивідуальностей з творчо-критичним мисленням, активною громадською позицією, активних членів українського суспільства і світової спільноти;
- створення нової партнерської моделі взаємодії держави з організаціями науковців, за якої рішення щодо пріоритетів наукової політики повинні ухвалюватися на основі широкого залучення організацій самоорганізації самих науковців;
- досягнення рівня фінансування освіти й науки у відповідності з вимогами чинного законодавства та з потребами не лише збереження, а й нарощування наукового потенціалу держави;
- покращення інформаційного забезпечення вітчизняної освіти і науки шляхом цільового збільшення фінансування наукових бібліотек, забезпечення доступу до набору основних паперових та електронних наукових видань.

Майбутнє нашої освіти і науки – це майбутнє нашої держави, від нашої активності залежить наш спільний успіх. Протягом останніх років спостерігається спад якості середньої і вищої освіти, поглиблення нерівності в доступі до якісної освіти. Із прикрістю доводиться констатувати, що в Україні сфера освіти не виконує роль провідника суспільних процесів, виявляється не готовою до виконання завдань нової економіки й ринку праці, до формування громадян, які здатні розбудовувати суспільство з демократичними цінностями.

Низький рівень фінансування освіти разом із неспроможністю влади ефективно керувати системою освіти призводить до значних розшарувань суспільства щодо можливостей доступу до якісної освіти. Нерівний доступ до якісної середньо-спеціальної та вищої освіти поглиблює соціально-економічну нерівність у країні, зважаючи на зростання залежності між обмеженою або ж невідповідною до вимог ринку праці освітою і бідністю.

Ми бачимо гігантську прірву між переможцями світових олімпіад і середнім базовим рівнем українських шкіл. Цей рівень видно за міжнародними освітніми вимірюваннями, такими, як PISA, яке показує, що 36% учнів не знають математики навіть на базовому рівні, адже третина не пододала прохідний бар'єр на ЗНО з математики [7].

Сучасна система виховання не відповідає сподіванням суспільства, яке оновлюється. Виховання часто зводиться тільки до навчання. У суспільстві владна політична і фінансова «еліта» демонструють вартості, протилежні тим, яким навчає школа: нехтування інтересами народу, відсутність власної громадянської позиції, маніпуляції людьми, розходження між декларованими цінностями та діями. Тому спостерігаємо дефіцит ідеалів, вартостей у молодіжному середовищі, недостатній рівень національної свідомості та громадської відповідальності.

Система освіти України повинна впроваджувати істотні зміни, щоб забезпечити: становлення демократичного суспільства, розвиток ринкової економіки, інтеграцію до Європейської спільноти. Ці зміни мають бути спрямовані на зростання якості, ефективності та справедливості у сфері освіти. Підвищення якості освіти означає відповідність освіти потребам особистості в сучасних умовах та потребам суспільства для його демократичного розвитку. Ефективність – отримання кращих освітніх

результатів при використанні наявних ресурсів. Справедливість – створення рівних можливостей для отримання якісної освіти.

Забезпечення якості, ефективності, справедливості в освіті в інтересах кожного громадянина і суспільства в Україні. Для досягнення цього необхідно:

1. Визначити стандарти освітніх досягнень молоді, які забезпечать конкурентноздатність і мобільність на ринку праці, здатність до побудови національної держави й демократичного суспільства в Україні, гарантувати їх дотримання.

2. Забезпечити отримання достовірної порівнювальної інформації про діяльність системи освіти в Україні через створення ефективної системи вимірювання, збирання, аналізу й розповсюдження інформації та проведення національних досліджень якості освіти.

3. Залучити інвестиції у розвиток інформаційно-комунікаційних технологій як навчального предмета й основного інструменту викладання та навчання в суспільстві.

4. Модернізувати систему професійно-технічної освіти через адаптацію навчальних програм до потреб сучасного ринку праці, забезпечення сучасним обладнанням, розвиток підприємств і майстерень на базі професійно-технічних навчальних закладів. Передбачити попередні випереджальні заходи держави, які б мали стимулювати участь роботодавців у підготовці кадрів, забезпечити правове регулювання виробництва й реалізації продукції навчальних господарств, цехів, майстерень.

Найвищі зарплати за видами економічної діяльності спостерігаємо у сферах фінансів та страхової діяльності, а також інформації та телекомунікації. Проте кількісно роботодавці найбільше потребують швачок, вантажників та слюсарів-сантехніків. Брак людей робочих спеціальностей, якісно підготовлених випускників середньої професійно-технічної освіти – не новинка. Із 301 тисячі безробітних 48% мають вищу освіту [4].

Держава повинна зрозуміти, чи популярні спеціальності – місця, де дійсно дають ефективні знання, які потім використають у професії. Відстежити працевлаштування молодих фахівців часто важко, а держава втрачає податки, адже окремі молоді люди зайняті у тіньовому секторі економіки. Дані про працевлаштування допомогли б показати ефективність української вищої школи в цілому.

Втеча інтелектуальних кадрів з України – це державна проблема. Часто молодь їде після першої освіти за наступною до більш розвинених країн. А потім, не знаходячи реалізації вдома, залишається жити й працювати за кордоном [4].

У системі освіти повинні бути створені умови для забезпечення й збереження фізичного і морального здоров'я дітей. Система освіти повинна стати школою становлення вільного громадянина-патріота, який знає свої права й усвідомлює свою відповідальність перед суспільством. Для досягнення цього необхідно:

1. Реалізувати систему профілактики алкогольної й наркотичної залежності серед учнівської молоді, розробити і впровадити в життя навчального закладу ефективні програми пропаганди здорового способу життя.

2. Розробити та реалізувати державні програми з громадської освіти, патріотичного виховання та освіти для демократичного суспільства.

3. Підтримувати учнівське і студентське самоврядування, молодіжні громадські організації, товариства, які сприяють формуванню активної громадянської позиції.

Зрушення у політичному, економічному та суспільному житті нашої держави викликали суттєві організаційні перетворення в освітянській школі в цілому і в менеджмент-освіті зокрема. Освіта – така ж галузь економіки держави, як інші. Тобто процеси, що відбуваються в суспільстві, не можуть не позначитись і на рівні освіти.

Висновки. Важливішим ринковим інструментом сучасного суспільства є менеджмент. Саме завдяки більшій практичній реалізації його головних принципів і

досягається перемога у конкурентній боротьбі, що позначається на суттєвому покращенні якості освітніх послуг. Значну увагу доцільно приділяти політиці менеджменту в закладах освіти:

- товарній (звернути увагу на асортимент освітніх послуг, їх якість, форми надання);

- ціновій (чи може бути однаковою вартість навчання для студентів різних спеціальностей, якщо попит на цих спеціалістів на ринку праці абсолютно різний? Чи може бути вартість навчання для студентів першого курсу такою ж, як для студентів третього чи п'ятого курсів? Чи можуть бути однаковими державні стипендії і пільги для всіх без винятку студентів, незалежно від рейтингу спеціальності чи навчального закладу?).

Не менш важливими в освітній діяльності постають складові менеджменту у сфері надання традиційних послуг населенню («ЗР»). Серед них:

- процес (англ. *process*) – технології навчання, сучасні методики та форми навчання – тренінги, індивідуальні групові дискусії, самостійна робота студентів та кейс-навчання, проблемні лекції та ін.;

- люди (англ. *people*) – кваліфіковані викладачі, що мають поєднувати у собі досвід не тільки науковців, але й педагогів-«акторів у театрі молодих душ»;

- фізичне оточення (англ. *physical environment*) – матеріально-технічне оснащення освітніх закладів: унікальні за дизайном споруди, приміщення, бібліотеки, технічне оснащення викладачів та приміщень. За дотримання таких умов виграють усі учасники освітнього процесу і, в першу чергу, наші кінцеві споживачі – студенти.

Conclusions. The most important market tool of modern society is management. Due to practical implementation of its main principles the victory in competition is achieved, It affects the significant improvement in the quality of educational services. Considerable attention should be paid to management policy at the educational institutions:

- commodity (pay attention to the range of educational services, their quality, forms of provision);

- price (can the cost of training for students of different specialties be the same, if the demand for these specialists in the labor market is completely different? Can the cost of the first-year students training be the same as for the third- or fifth-year students? Can state scholarships and benefits be the same for all students without exception, regardless of the rating of the specialty or educational institution?).

The following components of management in the field of traditional services to the population («CL») are not less important in educational activities. They include:

- process – learning technologies, modern methods and forms of learning – trainings, individual group discussions, independent work of students and case studies, problem lectures, etc.

- people – qualified teachers who must combine the experience not only of scientists but also teachers, «actors in the theater of young souls»;

- physical environment – material and technical equipment of educational institutions: unique in design buildings, premises, libraries, technical equipment of teachers and classrooms. If such conditions are met, all participants in the educational process and, first of all, our final consumers – students – will benefit.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади. Персонал-журнал № 10. 2006.
2. Бебик В. М. Менеджмент освіти глобального суспільства. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: кол. моногр. К.: МАУП, 2005.

3. Головатий М. Ф. Освіта України: зупинитися і оглянутися. Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти: моногр. / за ред. В. М. Бебика. К.: МАУП, 2004.
4. Гребя Р. Де працює молодь? Настав час дізнатися. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019.01.16/>.
5. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культура в Україні. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003.
6. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.
7. Совсун І. Як надовго ще вистачить запалу учителів? URL: <https://osvita.ua/blogs/83199/>.
8. Халепа О. Чому в педагоги або не йдуть, або тікають? URL: <https://osvita.ua/blogs/77341/>, 05.11.2020.
9. Хміль Ф. І. Основи менеджменту. К.: Академвидав, 2007. 576 с.

References

1. Antonyuk O. Menedzhment v osvityans'kij sferi: kontseptual'ni zasady. Personal-zhurnal. No. 10. 2006. [In Ukrainian].
2. Bebyk V. M. Menedzhment osvity hlobal'noho suspil'stva. Hlobalizatsiya i Bolons'kyy protses: problemy i tekhnolohiyi: kol. monohr. K.: MAUP, 2005. [In Ukrainian].
3. Holovaty M. F. Osvita Ukrayiny: zupynytysya i ohlyanutysya. Bolons'kyy protses: perspektyvy i rozvytok u konteksti intehratsiyi Ukrayiny v yevropeys'kyy prostir vyshchoyi osvity: monohr. / za red. V. M. Bebyka. K.: MAUP, 2004. [In Ukrainian].
4. Hreba R. De pratsyuye molod'? Nastav chas diznatysya. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019.01.16/>. [In Ukrainian].
5. Zhuravs'kyy V. S. Vyshcha osvita yak faktor derzhavotvorennya i kul'tura v Ukrayini. K.: Vydavnychyy dim "In Yure", 2003. [In Ukrainian].
6. Marmaza O. I. Menedzhment osvitynoyi orhanizatsiyi. Kh.: TOV "Shchedra sadyba", 2017. 126 p. [In Ukrainian].
7. Sovsun I. Yak nadovho shche vystachyt' zapalu uchyteliv? URL: <https://osvita.ua/blogs/83199/>. [In Ukrainian].
8. Khalepa O. Chomu v pedahohy abo ne ydut', abo tikayut'? URL: <https://osvita.ua/blogs/77341/>, 05.11.2020. [In Ukrainian].
9. Khmil' F. I. Osnovy menedzhmentu. K.: Akademydav, 2007. 576 p. [In Ukrainian].